

ΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΜΟΥ ΕΝ ΤΩ ΧΩΡΙΩ.*

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Π. Π. Οικονόμου

ΟΥΔΕΝ κακὸν ἄμειρον καλοῦ, εἶπεν ὁ Σωκράτης ξύων ἡδονικῶς τὸν πόδα εἰς τὸ μέρος, ὃ εἶχον αἱ ἀλυσίδες περιστρέψῃ. Τὴν ἀλήθειαν τοῦ σοφοῦ τούτου λογίου ἐδοκίμασα καὶ ἐγὼ, διατρίψας ἐπὶ μῆνα εἰς τὴν πατρίδα μου τὸ Ζυγοβίστιον. Εἶναι κώμη τῆς Γορτυνίας, ὀλιγώτερον τῆς ὥρας ἀπέχουσα τῆς Δημητσάνης, εἰς ἐμὲ λίαν ἀγαπητὴ καὶ ὡς τόπος τῆς γεννήσεώς μου καὶ τῶν παιδικῶν μου χρόνων, τῆς χρυσῆς ταύτης ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὠραίαν τοποθεσίαν

τῆς, διὰ τὰ κρύα νερά τῆς, διὰ τὸ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματός τῆς, διὰ τὸ φαῖδρον καὶ φιλόξενον τῶν κατοίκων τῆς ἀποβαίνει καθόλου προσφιλεστάτῃ διατριβῇ ἐν καιρῷ τοῦ θέρους. Εἶχον 15 περίπου ἔτη νὰ ἐπανίδω τὰ προσφιλῆ βουνά μου, τοὺς ἀγρούς τῆς

* Σημ. — Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀπεσπάσθη ἐξ ἀνεκδότου ἐμβριθοῦς καὶ ἀναλυτικῆς συγγραφῆς τοῦ καλλίστου ἡμῶν συνεργάτου καὶ φίλου κ. Π. Π. Οικονόμου, Γενικοῦ πρῶτον Διευθυντοῦ τῆς Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως, συγγραφῆς δὲ πλείστων παιδαγωγικῶν βιβλίων καὶ εἰσηγητοῦ τῶν νεωτέρων διδακτικῶν συστημάτων. Λυπούμεθα ὅτι ἐλλείψει χώρου ἐπαρκοῦς δὲν δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν ὥδε καὶ ἕτερον κεφάλαιον πραγματευόμενον περὶ τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως δι' οὗ μετὰ βαθείας παρατηρητικότητος ἀναλύει τὰ αἷτια τῆς καταπτώσεως αὐτῆς καὶ τὰ ληπτέα μέτρα πρὸς ὀνύψωσιν τοῦ οὐσιωδέστερου τούτου κλάδου τῆς οἰκονομικῆς καὶ ἠθικῆς διαπλάσεως τοῦ λαοῦ.

πατρίδος μου, τὰς κοιλάδας, τὰς πηγὰς, τοὺς λόφους, τὰ δάση αὐτῆς. Τὰ πάντα μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἀσημοτέρων πραγμάτων εἶναι εἰς ἐμὲ προσφιλεῖ ὡς περικλείοντα μίαν ἀνάμνησιν τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας, ἥτις εἶναι ἀδιαφιλονεικῆτως ἡ καλλιτέρα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐποχὴ. Τὰ πάντα ἐκεῖ ἐξεγείρουσιν ἐν ἐμοὶ σκέψεις, τὰ πάντα γεννῶσιν ἐν ἐμοὶ συναισθήματα! Ὅποσον ὁλόκληρον κόσμον αἰσθημάτων ἀποβάλλει ὁ ἄνθρωπος φεύγων εἰς τὴν ξένην! Καὶ τόσον δίκαιον εἶχεν ὁ Ὅμηρος παριστάνων τὸν Ὀδυσσεά λέγοντα: «Οὐδὲν γλύκιον ἢς πατρίδος οὐδὲ τοκῆων γίγνεται, εἴπερ καὶ τις ἀπόπροθι πίονα εἶκον γαίῃ ἐν ἄλλοδαπῇ ναίει ἀπάνωθι τοκῆων.»

Ἡ ὡς λέγει ὁ γερμανὸς ποιητής:

«Τὴν πατρίδα τὴν φιλότατην ἐναγκαλίσθητι! Ταύτης ἔχου ἀπρίξ μεθ' ὅλης τῆς καρδίας σου. Ἐν αὐτῇ εὐρηνται αἱ ἰσχυραὶ ρίζαι τῆς δυνάμεώς σου. Ἐν τῇ ξένῃ γῇ μένεις μόνος.»

Τῆς εὐδαιμονίας ταύτης τῆς ἐπὶ μῆνα ἐν τῷ μέσῳ τῶν συγγενῶν μου καὶ συμπατριωτῶν μου συμδιδάσεως αἰτία ὑπῆρξεν ἡ ὑπερβολικὴ κατὰ τὸ θέρος τοῦτο θερμότης, ἥτις μᾶς ἠνάγκασεν νὰ ἀναβῶμεν εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀπρόσιτα τῆς Γορτυνίας χωρία, τὰ ὅποια στερούμενα τῶν τελειοποιηθέντων ἀλλαχοῦ μέσων τῆς συγκοινωνίας μένουσιν εἰσέτι ἀνεπηρέεστα τοῦ ξενικοῦ πολιτισμοῦ καὶ διατηροῦσιν ἀγνὰ τὰ ἔθιμά των καὶ τὸν βίον των.

* *

Τὸ χωρίον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ζῇ εἰς τὴν πόλιν καὶ πόλιν οἶα αἱ Ἀθῆναι, ὅπου ἐπικρατεῖ ὁσημέραι βίος μὴ ἐλληνικὸς παρουσιάζει πολλὰ περίεργα καὶ πολλὰ διδακτικά. Εἰ καὶ δὲν ἐμεσολάβησεν ἀκόμη πολὺς χρόνος, ἐν τούτοις καταφαίνεται πλήρης ἀντίθεσις τοῦ ἀστικοῦ καὶ τοῦ χωρικοῦ βίου. Εὐθὺς ὡς εἰσέρχεται τις εἰς τὸ χωρίον εὐρίσκει τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἄδολον ὑποδοχὴν, ἥτις ἐκφράζεται καὶ διὰ τῶν ἀπλῶν λέξεων τῶν συνειθιζομένων «καλῶς ὠρίσχετε», ἀλλὰ πολὺ περισσότερο διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τῆς φαιδρᾶς φυσιογνωμίας. Συγχεκινημένος διατελῶ πάντοτε βλέπων τὸν γέροντα πατέρα μου ἐν ἀφασίᾳ βαθυτάτῃ ὑποδεχόμενόν με. Εἶνε στιγμή! συγκινήσεως, καθ' ἣς πᾶσα λέξις ἀποθνήσκει ἐπὶ τοῦ χείλους μὴ ἐπαρκοῦσα νὰ ἐκφράσῃ τὰ μεγάλα αἰσθήματα, ὅφ'

ὡν καταλαμβάνεται ἡ ψυχὴ μου. Τὸ μέγα, τὸ ὑψηλὸν ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του εἶνε ἀνέκφραστον! Ἐπειδὴ δὲ λόγος περὶ χαιρετισμοῦ προσθέτω ἐνταῦθα ὅτι οἱ χωρικοὶ καὶ γνωρίμους καὶ μὴ καθ' ὁδὸν συναντῶντες χαιρετῶσιν. Ὁ χαιρετισμὸς εἰς τὰ χωρία εἶνε ἀνάγκη. Ἐκεῖνο τὸ ἀδιάφορον καὶ ψυχρὸν, ὅπερ βλέπομεν εἰς τὰ πρόθυρα τῶν πόλεων, νὰ παρέρχωνται οἱ ἄνθρωποι σιγηλοὶ ὡς οἱ μύρμηκες, εἰς τὰ χωρία εἶνε ἄγνωστον. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ συμπόσιά των, εἰς τὰς διασκεδάσεις των ὁ χαιρετισμὸς ἢ αἱ εὐχαὶ αἱ διδόμεναι καταλαμβάνουσι σπουδαίαν θέσιν παρὰ τοῖς χωρικοῖς. Ἐχουσι δὲ εὐχὰς ὠρισμένας διὰ τοὺς ἐγγάμους, διὰ τοὺς ἀγάμους, τοὺς γέροντας, τοὺς μαθητάς. Ἦθελον ἐξεῖλθῃ τοῦ σκοποῦ τῆς πραγματείας ταύτης, ἂν ἤθελον ἐκθέσῃ τὰ περὶ τῶν χαιρετισμῶν τούτων ἐν πλάτει. Τοῦτο μόνον ἀναφέρω ὅτι εἰς ὅλους τοὺς χαιρετισμούς των ὑπόκειται μία ἠθικὴ ἔννοια καὶ ἐκφράζει τὸ ἰδεῶδες τοῦ προσώπου, πρὸς ὃ ἀποτείνεται π. χ. εἰς τὸν γέροντα ἢ καλὴν ψυχὴν, εἰς τὸν μαθητὴν ἢ πρόδοον, εἰς τὸν ἄγαμον αἱ χαρὰὶ τῆς ἀποκαταστάσεώς του, κτλ. Τὰ ἔθιμα ταῦτα ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἄλλας τοῦ βίου ὅψεις περιλαμβάνοντα εἶναι ἀνάγκη ὡς ἀποτελοῦντα τὸν βίον αὐτὸν τοῦ λαοῦ νὰ διατηρηθῶσι. Καθῆκον ἔχουσιν οἱ παρ' ἡμῖν λόγιοι νὰ μὴ συντελῶσιν εἴτε διὰ τῆς ὀλιγφρίας των πρὸς αὐτὰ, ὅταν ζῶσιν ἐν τῷ χωρίῳ, εἴτε καὶ διὰ τῆς ῥητῆς καταρρονήσεως αὐτῶν εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ἐλληνικῶν ἐθίμων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦσι τὴν οὐσίαν αὐτὴν τοῦ λαοῦ. Τὰ ἔθιμα ὡς καὶ τὰ ἄσματα τὰ δημῶδη σχηματίζονται βαθμηδὸν καὶ μετὰ πάροδοιαιώνων, ἀπολλύμενα δὲ ἅπαξ ἀπόλλυνται διὰ παντός. Τὸ δὲ μέσον, δι' οὗ λαὸς τις δύναται νὰ διατηρηθῇ εἶναι νὰ ἐγκολπωθῇ τὰ πατροπαραδοτὰ ἥθη του καὶ νὰ τελειοποιήσῃ αὐτὰ ἐν ἀνάγκῃ πλειότερον. Εἰς τὰ ἥθη δὲ τοῦ οἴκου ἀνηβᾷ ὁ βίος καὶ ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ κοινωνικὸς.

* *
*

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο πλεονέκτημα εὐρίσκω εἰς τὸν βίον τῶν χωρικῶν. Οἱ ἄνθρωποι ἐν τῷ χωρίῳ γνωρίζονται ὅλοι μεταξὺ των καὶ ἡ χαρὰ ἢ ἡ λύπη τοῦ ἑνὸς εὐρίσκει ἀπήχησιν εὐθὺς καὶ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἄλλων. Ὅταν γίνεται κηδεῖα παρατηρεῖ τις λύπην καὶ κατήφειαν εἰς ὅλους τοὺς χωρικοὺς καὶ συγγε-

νεῖς καὶ μὴ τοιούτους. Διότι ὁ ἀποθανὼν εἶναι εἰς ὅλους γνω-
στὸς, ποικιλοτρόπως ὑπῆρξε πρὸς ὅλους συνδεδεμένος καὶ ἡ
ἀπώλεια γίνεται εἰς ὅλους καὶ δυσαναπλήρωτος καὶ ἐπαισθη-
τὴ. Τὸ ἐναντίον βλέπει τις ἐν τῇ πόλει. Ὁ προπεμπόμενος εἰς
τὴν τελευταίαν του κατοικίαν νεκρὸς παρέρχεται πρὸ ἀνθρώπων
ἀγνωσούντων καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομά του, οὐδεμίαν δὲ εἰς τὰς καρ-
δίαις αὐτῶν ἐξεγείρει ὁ θάνατος τοῦ ἀνθρώπου συμπάθειαν. Καὶ
δὲν εἶναι σπάνιον τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ συναντᾷ τις ἐν τῷ αὐ-
τῷ τόπῳ ὑπέρμετρον χαρὰν καὶ ὑπέρμετρον λύπην ἐκ παραλ-
λήλου βαίνουσιν. Οἱ ἠθικολόγοι λέγουσιν ὅτι πρόδρομος τῶν
ἠθικῶν συναισθημάτων εἶναι ἡ συμπάθεια τῶν ἀνθρώπων πρὸς
τοὺς ἄλλους. Διότι ἡ συμπάθεια διακόπτει τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ
ἐξεγείρει τὸν ἄνθρωπον εἰς εὐεργετικὰς ὑπὲρ τοῦ ἄλλου σκέ-
ψεις ἢ πράξεις. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, ἐν τῷ χωρίῳ ὑπάρ-
χουσιν οἱ ὅροι τῆς γεννήσεως ἠθικῶν συναισθημάτων καὶ μορ-
φώσεως χριστιανικοῦ χαρακτῆρος εἰς πολὺ μεγαλειότερον βαθ-
μὸν ἢ ἐν τῇ πόλει.

Τρίτην ὑπεροχὴν εὐρίσκω τὴν ἀπλότητα καὶ λιτότητα τοῦ
βίου. Εἶναι θαυμάσιον πῶς δύνανται ἄνθρωποι μὲ ὀλίγον ξη-
ρὸν ἄρτον καὶ τοῦτον οὐχὶ ἐν ἀφρονίᾳ, μὲ δρᾶκά τινα ἐλαίων
νὰ διατηρῶσι τὴν ὑγίειάν των καὶ τὴν εὐθυμίαν των! Ἡ πενία
τῶν δὲν κινεῖ αὐτοὺς εἰς ἀγανάκτησιν ὡς ἡ πενία τῶν πόλεων,
ἥτις μὴ δυναμένη νὰ ἐξεύρη τὰ μέσα πρὸς πλήρωσιν λεπτῶν
ἐθίμων γίνεται ἐπαναστατικὴ. Τὴν πενίαν ἀποδέχεται ὁ χωρι-
κὸς ὡς ἐπιβεβλημένην ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας διὰ λόγους οὗς
αὕτη ἐν τῇ ἀνεξερευνήτῳ αὐτῆς βουλῇ γινώσκει. Ἡ τοιαύτη
δὲ πενία, ἣν φέρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ φειδωλὴ φύσις, ἔχει
καὶ τοῦτο τὸ πλεονέκτημα ὅτι ποιεῖ τὸν λαὸν ῥωμαλέον καὶ
τραχύν. Ἐθνος δὲ, ὃ δὲν ἔχει λαὸν ἀπλοῦν, τραχύν, καρτε-
ρικόν, τρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ἐκλείψῃ. Τῆς τοιαύτης δὲ σκλη-
ρυχωγίης ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ὁ χωρικός δὲν ἀπελπιζέται
εὐκολα. Ἡ ἀπελπισία εἶναι ἀποτέλεσμα νευρικῆς παθήσεως,
τοῦ δὲ χωρικοῦ τὰ νεῦρα εἶναι τοσοῦτον ἰσχυρά, ὥστε δὲν θραύ-
ονται εὐκόλως πρὸ τῆς μεγίστης συμφορᾶς. Οὐδὲν παράδειγ-
μα αὐτοκτονίας ἀναφέρεται γινόμενον εἰς τὸ χωρίον. Ἀπελ-
πισίαν καὶ δυστυχίαν ἐκδηλουμένην συναντᾷ τις ἐνίοτε εἰς τοὺς
χωρικοὺς ἐκείνους, καὶ τοιοῦτοι εὐτυχῶς εἶναι ὀλίγιστοι, οἵτινες

εἶχον κατορθώσῃ διὰ πολιτικῶν μέσων νὰ γείνωσιν ὑπάλληλοι ἐπὶ τινὰ χρονικὴν περίοδον ἄλλ' ἤδη διατελοῦσιν ἄνευ θέσεως. Δύο ἢ τρία ἔτη ἀπόνου κέρδους, δύο ἢ τρία ἔτη εὐζωίας καὶ πυχαιτήσεως ἀπλῶν ἐθίμων ἀφανίζει τὸ λιτοδίαίτον τοῦ χωρικοῦ, ὅστις κατόπιν, μεταβληθέντων τῶν πραγμάτων, καταντᾷ δυστυχῆς μὴ δυνάμενος οὔτε νὰ ζήσῃ οὔτε νὰ ἀποθάνῃ.

Ἐνθαρρυντικὸν λίαν διὰ τὸν κοινωνιολόγον εἶναι ἡ φιλοπονία τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Ὅστις ἀποφαίνεται περὶ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ κρίνων αὐτὸν ἐκ τῶν κηφόνων τῶν διημερευόντων εἰς τὰ καφενεῖα τῶν μεγάλων πόλεων ἀδικεῖ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸν ἐλληνικὸν λαόν, ὅστις εἶναι ἐκ τῶν φιλοπονωτέρων λαῶν τῆς ὕφης. Ὁ χωρικός θεωρεῖ τὴν ἐργασίαν ὡς τονωτικὴν μάλιστα τῶν νεύρων, τὸν δὲ περίπατον τοῦ ἀστοῦ ὡς τὴν μεγχειτέραν μωρίαν. Μετὰ χαρᾶς παρετήρησα ὅτι ἡ γεωργία ἤρχισε νὰ ἀναλαμβάνῃ, θεωρεῖται δὲ ἡ κατάργησις τῆς δεκάτης ὡς συντελεστικὸν πρὸς τοῦτο. Βεβαίως εἰς ὅλα τὰ ἔργα τῶν χωρικῶν οὐδεμίαν ἐπίδρασιν βλέπομεν ὑπὲρ αὐτῶν γενομένην ἄνωθεν. Τὰ ἐργαλεῖά των διατηροῦσιν ἀκόμῃ τὴν Ἀδαμιαίαν πρωτοτυπίαν, τὰ δὲ ὄργανα ἐκείνη, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ἐπιστήμη διηυκόλυνε καὶ ἐπετάχυνε τὴν ὀργωσιν, εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστα. Ἡ ραπτικὴ μηχανή, ἡ τελειοποιηθεῖσα ἡλακάτη, τὸ τελειοποιηθὲν ἄροτρον, ἡ κατσκευὴ τοῦ οἴνου, καὶ μυρία ἄλλα, ἃ βλέπομεν εἰς ἄλλους λαοὺς γινόμενα κοινὸν κτῆμα, ἐνταῦθα μένουσιν ἐντελῶς ἄγνωστα. Ἐπίδρασιν τῆς πολιτείας εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ δὲν εὐρίσκω οὐδεμίαν.

* *

*

Εὐχάριστον φαινόμενον εἰς τὸν βίον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι ὅτι οὗτος ἀγαπᾷ τὰ κοινά. Λαὸς, ὅστις χλευάζει τὰ κοινὰ, δὲν εἶναι λαὸς πολιτικός. Εἰ καὶ πολλὰ πράγματα ἐγένοντο δυνάμενα νὰ ἀπογοητεύσωσι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν βίον τὸν πολιτικόν, ἐν Ἑλλάδι ἐν τούτοις ὁ λαὸς δὲν ἐμολύνθη μὲ τὴν νόσον τῆς ἀπογοητεύσεως. Ὁ χωρικός εἶναι ὑπερήφανος νὰ κατέχῃ ἐν πολιτικὸν ἀξίωμα, νὰ εἶναι δήμαρχος, σύμβουλος, πάρεδρος. Ὁ δημὸς τοῦ εἶναι ὁ πολιτικός αὐτοῦ κόσμος. Ἐκεῖνο δὲ, τὸ ὅποιον δὲν μὲ ἀρέσκει παρὰ τοῖς χωρικοῖς, εἶναι ὅτι

δὲν εὐρίσκεται παρ' αὐτοῖς ἢ ὑπέροχος μόρφωσις νὰ ἀνθίστανται δι' εὐτόλμου ἥθους εἰς τὴν δολίευσιν τῶν ἐκλογῶν.

Ἐν δὲ μάλιστα ἐκπλήττει τὸν ἄσπιν ἐν τῷ χωρίῳ καὶ τοῦτο εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ἁσμάτων. Εἰς τὸ χωρίον ἄδουσιν ὅλοι. Αἱ μητέρες ἄδουσιν εἰς τὰ μικρὰ ἐν τῷ λίκνῳ προσεκτικῶς ἀκούοντα τέκνα τῶν τὰ ἐκφραστικὰ νανουρίσματά των, ὁ γεωργὸς διὰ τῶν ἁσμάτων ἀνακουφίζει τὴν κοπιώδη ἐργασίαν, ὁ ποιμὴν διὰ τῶν ἁσμάτων ὠθεῖ τὸν βραδυποροῦντα χρόνον, ὁ ὁδοιπὸρος διὰ τῶν ἁσμάτων συντομεύει τὴν μακρὰν ὁδοιπορίαν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ συμποσίῳ, τῷ γάμῳ, τῇ πανηγύρει, τῇ διασκεδάσει πανταχοῦ τὸ ἄσμα, ὁ ἀχώριστος οὗτος τοῦ Ἑλλήνος σύντροφος. Καὶ ὅποιον ἄσμα! Δὲν εἶναι τὸ ἄσμα τῆς πόλεως, ὅπερ εἶτε σκῶπτον εἶτε σατυρίζον εἶτε ἔρωτα ἐκφράζον παριστάνει τὸν διεφθαρμένον ἄσπιν, ἀλλ' εἶναι τὸ ἄσμα, τὸ ὅποιον εἰσάγει εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας, εἰκονίζει ἡμῖν τὸν λαὸν ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ τῇ ὑγιείᾳ καὶ ῥωμαλέᾳ. Ἐνόμιζον ὅτι ἐν τῇ Ἑλλάδι δὲν ζῇ πλέον ἢ ποίησις, διότι οὐδέποτε ἠδυνήθην νὰ διατεθῇ ποιητικῶς ὑπὸ τῶν ποιημάτων τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων, ἃ μετὰ προσοχῆς ἀναγινώσκω. Ἀλλ' ἡσθάνομαι ἀληθινὴν ὄντως συγκίνησιν ἐν τοῖς ἁσμασι τῶν χωρικῶν, ἐν οἷς εὐρίσκεται ἡ ἀπλότης, ἡ γραφικότης, ἡ ζωὴ, ἡ φιλοσοφία, ἡ χάρις. ἡ φύσις καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα ἐννοοῦνται ὑπὸ τὴν λέξιν «ποιήσις». Εἶναι δὲ ἡ ὥδῃ εἰς τὸν χωρικὸν ἀνάγκη. Ὁ ἀγωγιάτης μου ἀπὸ Ζυγοδιστίου μέχρι Ἑριπόλεως ἐτραγώδει διὰ λιγυρᾶς καὶ τεχνικωτάτης φωνῆς ἄσματα τῶν κλεφτῶν σχετιζόμενα πρὸς τοὺς τόπους ἐκεῖνους. Ἐξεπλάγην δὲ ὅτι οὗτος ἤξευρε τόσα πράγματα περὶ τοῦ βίου τῶν κλεφτῶν τῶν μερῶν ἐκεῖνων, ἃ ἐγὼ πρῶτην φορὰν παρ' αὐτοῦ ἤκουον. Δὲν ἐνθυμοῦμαι δὲ οὐδέποτε νὰ ἔκαμον τόσον ποιητικὸν ταξειδίον διὰ μέσου τοῦ συνηρεφοῦς καὶ μεγαλοπρεποῦς δάσους τῆς Γορτυνίης συγκεῖμενον ἐκ κωνοσχήρων ὠραιστάτων ἐλατῶν, ἐλαυνόμενον δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ λιγυφθόγγου ἀοιδοῦ ἄδοντος μετὰ ἐγωϊστικῆς φιλοδοξίας τὰ κατορθώματα τῶν κλεφτῶν, οἵτινες ἔπιον ἐκ τοῦ δροσεροῦ ὕδατος τοῦ Μαλάχη καὶ ἐκάθισαν γευματίζοντες ὑπὸ τὴν κῦτὴν ἐλάτην, ὑφ' ἣν ἐκάθισε καὶ αὐτὸς νὰ γευματίσῃ.

Ἐν δὲ, ὅπερ πολὺ μὲ ἤρесе παρὰ τοῖς χωρικοῖς, εἶνε ἡ καλὴ συνήθεια κατὰ τὰς ἐορτάς νὰ φορῶσιν ἴδιον φόρεμα, τὸ καλ-

λίτερον τῶν φορεμάτων των. Τὸ ἔθιμον τοῦτο, ὅπερ κατὰ μικρὸν ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν ἀφανίζεται, ἔχει σπουδαῖον ψυχολογικὸν λόγον ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἡ ἐορτὴ εἶναι διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἀνοικοδόμησις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἀνύψωσις αὐτοῦ ὑπεράνω τῆς συνήθους βιοποριστικῆς ἐργασίας καὶ ἐνασχόλησις μὲ ἐργασίαν πνευματικωτέραν, ὑψηλοτέραν, ἀγιωτέραν. Εἰς τὴν γέννησιν τοιαύτης θρησκευτικῆς προδιαθέσεως συντελεῖ βεβαίως καὶ τὸ ἐορτινὸν ἐνδυμασίως καὶ τὸ καλὸν καὶ ἀφθονον φαγητόν. Διὰ τοῦτο νομίζω, ὅτι δὲν πρέπει τὸ κάλλιστον τοῦτο ἔθιμον τῆς χρήσεως τῆς ἐορτινῆς ἐνδυμασίας κατὰ τὰς ἐορτάς, ὅπερ ἀκόμη εὐτυχῶς παραμένει εἰς τὸν λαὸν καὶ δι' οὗ ὁ ἄνθρωπος καὶ ψυχολογικῶς γίνεται καθαρώτερος καὶ εὐγενέστερος, νὰ παραμεληθῇ.

Ἡ οἰκία τῶν χωρικῶν δὲν ἔχει βεβαίως ὅλας τὰς ἀναπαύσεις τῆς οἰκίας τοῦ ἀστοῦ, ἔχει ὅμως τοῦτο τὸ καλὸν ὅτι ἔχει κοινὴν ἐστίαν, ἐν ἣ συνέρχονται ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ κάθηνται πολλάκις δι' ὅλης τῆς ἡμέρας διαλεγόμενα. Αὕτη ἡ ὄντως συμβίωσις τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας συντελεῖ νὰ κρατύνῃ τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀγάπης, ἣτις ἀναφαίνεται τόσον ἀκμαία εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκογένειαν.

Πλεῖστα ἄλλα ἐδύνατο νὰ ἀναφέρη τις, ἐξ ὧν ἐδύνατο νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι τὰ χωρία δὲν πρέπει νὰ ᾔναι καταπεφρονημένα, διότι τὰ χωρία δίδουσιν εἰς τὰ ἔθνη στρατιώτας ἐσκληρωγυγημένους, ἐπιστήμονας βαθεῖς καὶ καρτερικοὺς, πολίτας λιτοδιαίτους, ἀνθρώπους εὐσεβεῖς καὶ φίλους τῶν πτωχῶν ἀνθρώπων. Εὐχῆς δὲ ἔργον εἶναι οἱ ἀστοί, μάλιστα δὲ οἱ ἐπιστήμονες οἱ ἀποξενούμενοι ὁσημέραι τοῦ βίου τοῦ ἐλληνικοῦ νὰ κατέρχωνται μέχρι τοῦ χωρίου, ἵνα γνωρίσωσι τὰ ἐλληνικώτατα τοῦ λαοῦ ἔθιμα, ἐκτιμήσωσιν αὐτοῦ τὴν φιλοπονίαν, οἰκτείρωσιν αὐτοῦ ἐν πολλοῖς τὴν θέσιν, καὶ ἀναλάβωσιν ἐνθουσιασμόν νὰ ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν χωρικῶν, παρ' ὧν ἐν Ἑλλάδι ὅλοι ζητοῦσι νὰ λάβωσιν, οὐδεὶς δὲ σκέπτεται νὰ ἀποδώσῃ αὐτοῖς καλὸν τι οὐχὶ ὑλικὸν τοῦλάχιστον ἡθικόν.